

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๔
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี
สอบ วันเสาร์ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปฏิกุญญาของพระอนรุทธาจารย์ทั้งบาลีและคำแปล
ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย ?
๒. แสดงความหมายของจิตดังต่อไปนี้
อกุศลจิต อเหตุกกุศลวิปากจิต มหากุศลจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต
๓. จงแสดงบาลีและคำแปลในอกุศลสังขาริกจิต ๕ ดวง มาให้ถูกต้อง
๔. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ มาโดยชาติเภทนัย และภูมิเภทนัย
๕. เจตสิก ๕๒ นั้น เมื่อว่าโดยราสีมีเท่าใด คืออะไรบ้าง และในราสีหนึ่งๆ มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง
๖. จงแสดงสัมปโยคนัยในอกุศลเจตสิก ๑๔ มาดู ?
๗. จงแสดงสังคหนัย ในจิตดังต่อไปนี้
ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒ ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒ ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑ ง. มหาวิปากจิตดวงที่ ๒
จ. ปฐมฉานจิต ๓
๘. ก. ให้แสดงคาถารูปปรมัตถ์ พร้อมคำแปล
ข. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่ และประเภทเล็กแล้วมีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?
๙. ให้แสดงจำนวนของกรรม จิต อตุ อาหาร ที่สามารถทำให้รูปเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะ
๑๐. ให้แสดงความแตกต่างระหว่างสุุปาติเสสนิพพาน กับอนุปาติเสสนิพพาน และจงจำแนกนิพพานทั้งสองอย่างนี้โดยบุคคลให้อธิบาย

ฝ่ายหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๔
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี
สอบวันอาทิตย์ที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. จงแสดงธรรมชาติของจิต เจตสิก รูป นิพพาน โดยสังเขป ไม่ต้องอธิบายแต่บอกบาลีโดยเฉพาะด้วย

ตอบ จิต เป็นธรรมชาติที่รู้อารมณ์ (อารมณวิชานนลกขณ)

เจตสิก เป็นธรรมชาติที่อาศัยจิตเกิด (จิตตนิสสิตลกขณ)

รูป เป็นธรรมชาติที่มีการผันแปรเปลี่ยนแปลงสลายไป (รูปปนลกขณ)

นิพพาน เป็นธรรมชาติที่สงบจากรูปนาม ชันธ์ ๕ (สนิทลลกขณ)

๒. สมပ္ပุตตัม มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ? แสดงพร้อมความหมาย

ตอบ สมပ္ပุตตัม มี ๕ อย่าง คือ

๑. ทัศนจิตตสมပ္ပุตตัม จิตที่ประกอบด้วยทวิภูมิจิต คือ ความเห็นผิด

๒. ปฐมสมပ္ပุตตัม จิตที่ประกอบด้วยโทสะ คือ ความโกรธ

๓. วิจิกิจฉาสมပ္ပุตตัม จิตที่ประกอบด้วยวิจิกิจฉา คือ ความสงสัย

๔. อุทฺธจฺจสมပ္ပุตตัม จิตที่ประกอบด้วยอุทฺธจฺจะ คือ ความฟุ้งซ่าน

๕. ญาณสมပ္ပุตตัม จิตที่ประกอบด้วยปัญญา คือ ความรู้

๓. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

เอกุปปาปานิโรธา จ

เอกาลมพนวตถุภา

เจโตยุตฺตา ทวิปณฺณาส

ธมฺมา เจตสิกกา มตา

ตอบ แปลคาถาดังนี้คือ

นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ ธรรมชาติของเจตสิก ซึ่งมีจำนวน ๕๒ ดวง ที่ประกอบกับจิต มีลักษณะดังนี้ คือ

๑. เกิดพร้อมกับจิต

๒. ดับพร้อมกับจิต

๓. มีอารมณ์เดียวกันกับจิต

๔. มีที่อาศัยอย่างเดียวกันกับจิต

๔. กำเนิดของสัตว์ทั้งหลายมีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ? จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย

ตอบ กำเนิดของสัตว์ทั้งหลาย มี ๔ คือ

๑. สังเสทชะกำเนิด หมายถึง เกิดในที่ที่มียางเหนียว

๒. โอปปาติกะกำเนิด หมายถึง เกิดผุดขึ้นโตทันที คล้ายกับว่าตกมาจากที่สูง

๓. อันทชะกำเนิด หมายถึง เกิดในฟอง

๔. ชลาพุชะกำเนิด หมายถึง เกิดในมดลูก

๕. ให้แปลคุณของพระนิพพาน ๕ บทดังต่อไปนี้ ปทํ อจฺจุตํ อจฺจนฺตํ อสงฺขตํ อนฺนุตฺตรํ

ตอบ แปลคุณของพระนิพพาน ๕ บท ดังนี้

ปทํ แปลว่า ส่วนหนึ่ง

อจุจตุ์ แปลว่า ธรรมที่ไม่ตาย

อจุจตุ์ แปลว่า ธรรมที่ก้าวล่วงขั้น ๕ ที่เป็นอดีตและอนาคต

อสงขตุ์ แปลว่า ธรรมที่ไม่ได้ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย ๔ อย่างใดอย่างหนึ่ง

อนุตตุ์ แปลว่า เป็นธรรมที่ประเสริฐ

ฝ่ายหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๔

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบ วันเสาร์ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ

รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปณิญาของพระอนุรุธาจารย์ทั้งบาลี และคำแปล

ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย ?

ตอบ ก. แสดงคำประณามและปณิญาของพระอนุรุธาจารย์

สมมาสมพุทฺธมตฺถํ

สสทฺธมมคณฺตมํ

อภิวาทิย ภาสิสสํ

อภิธมมตถสงคหํ

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการแด่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้ญะยธรรมทั้งหลายเอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้อุทิศแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนาม อภิธัมมัตถสังคหะ ต่อไป

ข. สัทธรรมมี ๓ อย่าง คือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลี และอรรถกถา

๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีล การถืออุตุงค์ การเจริญสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

๒. แสดงความหมายของจิตดังต่อไปนี้

อกุศลจิต อเหตุกกุศลวิปากจิต มหากุศลจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต

ตอบ ก. แสดงความหมายของจิต ดังนี้

อกุศลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษและให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิต หรือเป็นจิตที่ประกอบกับอกุศลเจตสิก

อเหตุกกุศลวิปากจิต หมายความว่า วิปากที่เกิดจากมหากุศลกรรม ๘ มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่นที่ดี เป็นต้น แต่เป็นอเหตุกะ

มหากุศลจิต หมายความว่า จิตที่ไม่มีโทษ ให้ผลเป็นความสุข และสามารถให้ผลเกิดขึ้นได้มากกว่าตน ทั้งเป็นเบื้องต้นของ ฌาน อภิญญา มรรค ผล

รูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๕ ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุนิรูป และกิเลสรูปเป็นส่วนใหญ่

อรูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๒ ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งกิเลสอรูป และวัตถุรูปเป็นส่วนใหญ่

๓. จงแสดงบาลีและคำแปลในอกุศลสังขาริกจิต ๕ ดวง มาให้ถูกต้อง

ตอบ แสดงบาลีและคำแปลในอกุศลสังขาริกจิต ๕ ดวง ดังนี้

๑. โสมนัสสสทคตํ ทิฏฺฐิจิตตสมปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๒. โสมนัสสสทคตํ ทิฏฺฐิจิตตวิปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจไม่ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๓. อุเปกฺขาสทคตํ ทิฏฺฐิจิตตสมปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๔. อุเปกฺขาสทคตํ ทิฏฺฐิจิตตวิปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ไม่ประกอบ ด้วยความเห็นผิด

๕. โทมนัสสสทคตํ ปฏิฆสมปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

๔. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ มาโดยชาติเภทนัย และภูมิเภทนัย

ตอบ จำแนกจิต ๑๒๑ โดยชาติเภทนัย และภูมิเภทนัย

จำแนกจิตโดยชาติมี ๔ ชาติ คือ

๑. อกุศลชาติ มี ๑๒ ดวงคือ	โลภมูลจิต ๘	โทสมูลจิต ๒	โมหมูลจิต ๒
๒. กุศลชาติ มี ๓๗ ดวงคือ	มหากุศลจิต ๘	รูปาวจรกุศลจิต ๕	
	อรุปาวจรกุศลจิต ๔	มรรคจิต ๒๐	
๓. วิปากชาติ มี ๕๒ ดวงคือ	อกุศลวิปากจิต ๗	อเหตุกกุศลวิปากจิต ๘	
	มหาวิปากจิต ๘	รูปาวจรวิปากจิต ๕	
	อรุปาวจรวิปากจิต ๔	ผลจิต ๒๐	
๔. กิริยาชาติ มี ๒๐ ดวงคือ	อเหตุกกิริยาจิต ๓	มหากิริยาจิต ๘	
	รูปาวจรกิริยาจิต ๕	อรุปาวจรกิริยาจิต ๔	

จำแนกจิตโดยภูมิมี ๔ คือ

๑. กามภูมิ มี ๕๔ ดวงคือ	อกุศลจิต ๑๒	อเหตุกจิต ๑๘	กามาวจรโสภณจิต ๒๔
๒. รูปภูมิ มี ๑๕ ดวงคือ	รูปาวจรกุศลจิต ๕	รูปาวจรวิปากจิต ๕	รูปาวจรกิริยาจิต ๕
๓. อรูปภูมิ มี ๑๒ ดวงคือ	อรุปาวจรกุศลจิต ๔	อรุปาวจรวิปากจิต ๔	อรุปาวจรกิริยาจิต ๔
๔. โลกุตตรภูมิ มี ๔๐ ดวงคือ	มรรคจิต ๒๐	ผลจิต ๒๐	

๕. เจตสิก ๕๒ นั้น เมื่อว่าโดยราสีมีเท่าใด คืออะไรบ้าง และในราสีหนึ่งๆ มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง

ตอบ เจตสิก ๕๒ นั้น ว่าโดยราสีมี ๓ คือ

๑. อัญญสมานราสีเจตสิก ๒.	อกุศลราสีเจตสิก ๓.	โสภณราสีเจตสิก
๑. อัญญสมานราสีเจตสิก มี ๑๓ ดวง คือ	สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗	ปภินณกเจตสิก ๖
๒. อกุศลราสีเจตสิก มี ๑๔ ดวง คือ	โมจตุกเจตสิก ๔	โลติกเจตสิก ๓
	โทจตุกเจตสิก ๔	ถิทุกเจตสิก ๒
	วิจิกิจฉาเจตสิก ๑	
๓. โสภณราสีเจตสิก มี ๒๕ ดวง คือ	โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙	วิริตีเจตสิก ๓
	อัปปมัญญาเจตสิก ๒	ปัญญินทรีย์เจตสิก ๑

๖. จงแสดงสัมปโยคนัยในอกุศลเจตสิก ๑๔ มาดู ?

ตอบ แสดงสัมปโยคนัยในอกุศลเจตสิก ๑๔

โมจตุกเจตสิก ๔	ประกอบได้ในอกุศลจิต ๑๒ ทั้งหมด
โลภเจตสิก	ประกอบได้ในโลภมูลจิต ๘
ทิฏฐิเจตสิก	ประกอบได้ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔
มานเจตสิก	ประกอบได้ในทิฏฐิคตวิปยุตตจิต ๔
โทจตุกเจตสิก ๔	ประกอบได้ในโทสมูลจิต ๒
ถิทุกเจตสิก ๒	ประกอบได้ในอกุศลสังขาริกจิต ๕
วิจิกิจฉาเจตสิก	ประกอบได้ในวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑

๗. จงแสดงสังคหนัย ในจิตดังต่อไปนี้

ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒	ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒	ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑	ง. มหาวิปากจิตดวงที่ ๒
จ. ปฐมมานจิต ๓			

ตอบ แสดงสังคหนัยในจิตดังต่อไปนี้

ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒	มีเจตสิกประกอบได้ ๒๑ ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก ๑๓	โมจตุก ๔	โลภ	ทิฏฐิ	ถิทุก ๒
ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒	มีเจตสิกประกอบได้ ๒๒ ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปีติ)	โมจตุก ๔	โทจตุก ๔		

ถึทุก ๒

ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑ มีเจตสิกประกอบได้ ๑๕ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๐ (เว้น อธิโมกข์, ปิตี, ฉันทะ)

โมจตุก ๔ วิจิกจนา ๑

ง. มหาวิปากจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๓ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ปัญญาเจตสิก ๑

จ. ปฐมฌานจิต ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๕ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรตี ๓)

๘. ก. ให้แสดงคาถารูปปรมัตถ์ พร้อมคำแปล

ข. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่ และประเภทเล็กแล้วมีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. แสดงคาถารูปปรมัตถ์พร้อมคำแปล

สมุทเทสา วิชาคา จ

สมุฏฐานา กลาปโต

ปวตติกมโต เจติ

ปญจธา ตตถ สงคโ

การแสดงสงเคราะห์รูปในรูปปริจเฉทนี้ พระอนุรุทธาจารย์แสดงเป็น ๕ นัย คือ

๑. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป

๒. รูปวิชานนัย การจำแนกรูปโดยพิสดาร

๓. รูปสมุฏฐานนัย การแสดงสมุฏฐานของรูป

๔. รูปกลาปนัย การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวด ๆ

๕. รูปปวัตติกมมัย การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

ข. ในรูป ๒๘ นั้น

เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้ว มี ๒ คือ ๑. นิปผันนรูป ๑๘ ๒. อนิปผันนรูป ๑๐

เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กแล้ว มี ๑๑ คือ

๑. มหาภูตรูป ๔

๒. ปสาทรูป ๕

๓. วิสยรูป ๗-๔

๔. ภารูป ๒

๕. หทยรูป ๑

๖. ชีวิตรูป ๑

๗. อาหารรูป ๑

๘. ปริจเฉทรูป ๑

๙. วิญญูตรูป ๒

๑๐. วิการรูป ๕-๓

๑๑. ลักษณะรูป ๔

๙. ให้แสดงจำนวนของกรรม จิต อุตฺ อาหาร ที่สามารถทำให้รูปเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะ

ตอบ แสดงจำนวนของกรรม จิต อุตฺ อาหาร ที่สามารถทำให้รูปเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะ ดังนี้

กรรม ได้แก่ กรรม ๒๕ คือ เจตนาที่อยู่ในอกุศลจิต ๑๒ มหากุศลจิต ๘ รูปาวจรกุศลจิต ๕ รวมเป็นกรรม ๒๕

จิต ได้แก่ จิต ๗๕ (เว้นทวิปัญญวิญญานจิต ๑๐ อรูปวิปาก ๔ ปฏิสนธิจิตของสัตว์ทั้งหลาย และ จุตฺจิต

ของพระอรหันต์) เจตสิก ๕๒ ที่ในปัจจุบันภพ

อุตฺ ได้แก่ สิตเตโช ความเย็น อุณหเตโช ความร้อน ที่อยู่ภายในและภายนอกสัตว์

อาหาร ได้แก่ โอชาที่อยู่ใอาหารต่าง ๆ

๑๐. ให้แสดงความแตกต่างระหว่างสอุปาทิเสสนิพพาน กับอนุปาทิเสสนิพพาน และจงจำแนกนิพพานทั้งสองอย่างนี้โดยบุคคลให้อธิบาย

ตอบ แสดงความแตกต่างกันระหว่างสอุปาทิเสสนิพพาน กับ อนุปาทิเสสนิพพาน มีดังต่อไปนี้

สอุปาทิเสสนิพพานหมายความว่า นิพพานที่เป็นไปกับขั้น ๕ คือ วิปากและกัมมชรูปที่เหลือจากกิเลสทั้งหลาย ว่าโดยบุคคลได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่มีชีวิตอยู่

อนุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่ไม่มีขั้น ๕ คือ วิปากและกัมมชรูปเหลืออยู่ ว่าโดยบุคคลได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว

ฝ่ายหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย